

7 vragen aan... Lydia Janssen

***Juriste Lydia Janssen ontwikkelde het basismodel meldcode:
'We hopen dat het geweld eerder stopt'***

Recht en jeugdzorg zijn de specialismen van juridisch adviseur en opleider in (jeugd)zorg en welzijn Lydia Janssen. Ze publiceerde onder meer boeken over ondertoezichtstelling en voogdij, privacy en beroepsgeheim in de jeugdzorg en schreef het Basismodel voor de Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. 7 vragen aan Lydia over de meldcode in de praktijk.

1 Het basismodel bestaat uit vijf stappen, waarom is hier voor gekozen?

'Uit onderzoek blijkt telkens weer dat professionals onzeker zijn over wat ze moeten doen als ze vermoeden dat het niet goed gaat met een kind of ouder. Het sterke aan de meldcode vind ik dat we vijf concrete stappen hebben opgesteld die voor alle organisaties hetzelfde zijn. Zo is er geen onduidelijkheid meer over wat beroepskrachten geacht worden te doen bij vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld. Dat zou moeten bijdragen aan meer daadkracht. Het signaleren en melden van kindermishandeling is ook niet meer afhankelijk van één individuele leerkracht die zijn nek uitsteek, het wordt een zaak van de hele school, want iedere school moet een meldcode hebben. Je werkt samen: de intern begeleider is er om je te helpen, bijvoorbeeld bij het praten met de ouders en de intern begeleider kan ook de melding doen. Los van de vijf stappen, vind ik het overigens écht winst dat deze wet ook gaat over huiselijk geweld waar volwassenen slachtoffer van zijn. We weten immers dat ook veel slachtoffers van structureel huiselijk geweld anderen nodig hebben om hun situatie te doorbreken''.

2 'Professionals gaan met deze wet bij alle zorgen denken aan kindermishandeling' of 'er komen meer 'valse' meldingen' hoor je wel eens. Hoe ziet u dit?

'Ongetwijfeld zal het aantal adviesvragen bij AMK's en SHG's toenemen. Of dit leidt tot meer meldingen vind ik moeilijk te voorspellen. Maar de meldcode heeft niet tot doel zoveel mogelijk meldingen binnen te krijgen: het gaat om een effectieve aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld. En meldingen van kindermishandeling die achteraf onterecht blijken te zijn, komen niet veel voor. Het gaat bij melden ook niet om het beschuldigen van mensen, hoewel ik begrijp dat ouders dat soms wel zo zullen voelen. Maar blijkbaar is er een kind waar jij je ernstige zorgen over maakt. Met die zorgen moet in ieder geval iets worden gedaan, dat is in feite de boodschap van de meldcode. Soms kun je als school zelf voldoende doen, in andere gevallen moeten de zorgen worden onderzocht, daarmee doe je niets verkeerd. Helemaal niets doen als je je zorgen maakt over een leerling, is eigenlijk geen optie. Als de meldcode doet waar deze voor is bedoeld dan worden we samen alerter op signalen van kinderen. Dat hoeft niet per se te leiden tot veel meer meldingen, want

de school kan zelf met zijn zorgstructuur ook vaak veel doen als er zorgen zijn over kinderen. Ik hoop dat de meldcode zal zorgen voor 'betere' meldingen, dat je als school eerst het gesprek aan gaat met de ouders en bekijkt wat je samen kunt doen, bijvoorbeeld een serie gesprekken met het schoolmaatschappelijk werk, of een doorverwijzing via het schoolmaatschappelijk werk naar andere hulpverlening. Pas als dat niet voldoende is, kom je tot een melding.

3 U zegt: 'het gaat niet om beschuldigen bij een melding'. Maar als ik me toch zorgen maak over hoe ouders reageren, kan ik dan ook anoniem melden?

'Een belangrijke stap van de meldcode is dat de school, voordat je een melding bij het AMK doet, eerst een gesprek met de ouders heeft. Het is dus uitdrukkelijk de bedoeling dat in alle openheid gewerkt wordt. Het AMK zal de ouders in principe ook altijd informeren van welke organisatie de melding afkomstig is. Er is echter wel een uitzondering: Je hoeft van te voren geen gesprek met ouders te voeren en het AMK zal niet aan ouders vertellen van wie de melding afkomstig is als je serieuze aanwijzingen hebt dat de situatie voor het kind thuis nog onveilig wordt door zo'n gesprek, of als er serieuze aanwijzingen zijn dat openheid vanuit school zal leiden tot agressie tegen docenten of andere medewerkers van school. Dat een ouder bijvoorbeeld naar school komt om verhaal te halen, of als er al eerder geweld gebruikt is.

Maar dat zijn echt de uitzonderingen. Het is beslist niet de bedoeling dat iedere melding anoniem wordt gedaan. Hoe zou je het zelf vinden als een leraar zomaar een melding doet? Het is ook niet effectief. De energie van ouders gaat dan zitten in 'Wie heeft ons dit gelapt?' En ja, nu heb ik makkelijk praten als jurist want ik hoef die moeilijke gesprekken zelf niet te voeren, maar het blijkt echt dat ouders de gesprekken over hun kind en jouw zorgen, vaak als een opluchting ervaren. Zeker als je dat respectvol doet, geen beschuldigingen uit maar probeert je zorgen te delen. En hoe moeilijk dergelijke gesprekken ook zijn; het gebeurt nu nog te vaak dat in een groot overleg met tal van beroepskrachten gesproken wordt over een gezin, zonder dat het gezin weet dat al deze mensen zich zorgen maken.

Op tijd in gesprek gaan met de ouders over je zorgen en bekijken wat je samen kunt doen: dat is het hart van de meldcode. Een school is er bij uitstek toe in staat om er tijdig bij te zijn: je ziet het kind iedere dag.'

4 De stappen van de meldcode moeten worden vastgelegd in het leerlingdossier. Maar hoe zit het eigenlijk met de privacy van ouders en kinderen?

'Het vastleggen van de zorgen en van de stappen die je zet als school is essentieel om een zorgvuldige en effectieve aanpak te waarborgen. Maar net zo belangrijk is dat je een aantekening maakt als de zaak echt is afgesloten. Bijvoorbeeld omdat de gezinssituatie is gewijzigd of omdat de hulp die een ouder of een kind nodig had echt

effect heeft gehad. Dat afsluiten van je aantekeningen over je zorgen, kan ook voorkomen dat leerkrachten er met ouders telkens van schooljaar tot schooljaar eer opnieuw over beginnen. Of dat een aantekening over zorgen toen de leerling 5 jaar

oud was, zonder een goede afweging te maken of het echt nodig is, mee gaan naar het voortgezet onderwijs. Als het iets uit groep 1 of 2 was en het gaat nu goed: wat voegt het dan toch toe om het door te geven? Laat het dan geen onnodige ballast zijn. Bij structurele problemen: ja, dan moet je het overdragen aan de nieuwe school. Wederom: bespreek dit met de ouders, geef het niet stiekem mee in het dossier. ' Als er bijvoorbeeld in groep twee zorgen waren in verband met een echtscheiding van de ouders en de situatie is in groep 8 al jaren weer stabiel, is het de vraag of je die zorgen van toen nog moet overdragen. Als een chronische ernstige ziekte van en broertje of zusje of van een ouder zwaar op het gezin en op de leerling drukt, is het wel zinvol dat dit ook op de nieuwe school bekend is.

5 Openheid, je zorgen tijdig bespreken: als school volg je de stappen van de meldcode. Waar moet je als school nog meer aan voldoen volgens deze wet? Waar gaat de inspectie bijvoorbeeld op letten?

'Uiteindelijk gaan de vier landelijke inspecties, waaronder de inspectie voor het onderwijs, toezien op naleving van de Wet Meldcode. Bij het onderzoek naar de kwaliteit van een school wordt ook gekeken naar hoe een school omgaat met de meldcode en daarin investeert, dus zorgt dat medewerkers kunnen werken volgens de stappen van de meldcode. Ligt de meldcode van je school alleen maar ergens in een la of is deze alleen te vinden op intranet, zonder dat er ooit aandacht aan wordt besteed, dan is dat onvoldoende. De meldcode werkt pas als professionals goed zijn geschoold in het herkennen van signalen van kindermishandeling en vaardigheden, zoals het in gesprek gaan met ouders. En daar heeft de school een verantwoordelijkheid. Heeft een school dat niet op orde, dan kan de inspectie een school daar op aanspreken, zoals dat nu ook al gedaan wordt wanneer de onderwijskwaliteit onvoldoende is'.

Om misverstanden te voorkomen: Ook als er een meldcode ligt en de school is er actief mee bezig, dan nog zul je situaties van kindermishandeling missen. Het gaat er om dat als je wel signalen hebt, dat je dan via de stappen van de meldcode zo effectief mogelijk reageert. En wijk je af van de stappen, sla je bijvoorbeeld het gesprek met de ouders in overleg met de intern begeleider en het AMK over, leg dan goed vast met wie je dit hebt overlegd en waarom je dit hebt besloten.

6 Sommige landen, zoals Canada of Spanje, kennen een meldplicht. Waarom heeft Nederland daar niet voor gekozen?

'Wel of geen meldplicht. Het is een discussie die steeds weer oplaait als er iets vreselijks met een kind gebeurt. Tijdens de behandeling van de wet in de Tweede Kamer, gingen er onder Kamerleden ook weer stemmen op voor het verplicht melden van kindermishandeling. Toenmalig ministers Rouvoet van Jeugd en Gezin, Hirsch

Ballin van Justitie en Bussemaker van VWS hebben onderzoek laten uitvoeren naar de effecten van een meldplicht in Spanje en enkele staten in de VS. Dat onderzoek maakte duidelijk dat een meldplicht die zeker het voordeel heeft van de duidelijkheid ook nadelen heeft. Het bleek te leiden tot heel veel meldingen ook van situaties waar de melder eigenlijk zelf wel mee aan de slag had gekund. Maar die ruimte is er dan niet vanwege de wettelijke verplichting, daarmee zadel je instanties als het AMK met enorme stapels meldingen op die in feite lang niet allemaal bij het AMK terecht hadden hoeven komen. Ook bleek de meldplicht, paradoxaal genoeg, te leiden tot minder in plaats van meer betrokkenheid van beroepskrachten bij een gezamenlijke aanpak van kindermishandeling. Kennelijk leidt zo'n wettelijke plicht toch een beetje tot de gedachte dat als ik maar aan mijn plicht voldoe, dan moet een ander er maar mee verder. Een meldrecht in combinatie met de meldcode legt veel meer nadruk op een gezamenlijke verantwoordelijkheid van alle professionals die bij het kind betrokken zijn. Al met al waren deze gemengde effecten van een meldplicht voor de ministers aanleiding om het meldrecht dat er al sinds 2000 is te handhaven, maar er het verplicht werken volgens een stappenplan, de meldcode dus, aan toe te voegen.'

7 Stel, we zijn een aantal jaar verder: wat hoopt u dan dat de meldcode heeft opgeleverd?

'Ik hoop dat docenten en andere beroepskrachten zich, als ze er eenmaal aan gewend zijn, zich echt ondersteund voelen door de meldcode. Want als dat zo is, dan kan de meldcode helpen dat we signalen van kindermishandeling en huiselijk geweld eerder oppakken en zo veel leed in gezinnen voorkomen'.